

Историчар говори за Новости о моралној беди српске науке, духовном изумирању, важности традиције и моћи уверења: Волели бисмо нашу прошлост само да је довољно познајемо. Омаловажавање српске баштине почиње од 1918.

Срби воле своју историју, али је не познају. Наши угледни историчари од 1945. до данас нису успели да напишу књигу једноставног имена Историја Срба. Зато учимо о својој прошлости из књига које су нам написали страни стручњаци, често ненаклоњени. Срби се данас лако одричу идентитета и претапају у друге народе јер не знају ко су, па и немају утисак да нешто губе. Српски народ је изгубио самосвест и омаловажава своју прошлост јер је не познаје, а и оно мало чињеница које зна - не разуме. А без разумевања националне историје не могу ни да схвате ни да преживе садашњост, каже историчар-византолог проф. др Влада Станковић, са Филозофског факултета у Београду.

- За духовно изумирање Срба одговорне су генерације српских историчара које су кукавички прихватиле да се ником не замерају и не баве својим послом. Све зарад личне удобности и привилегија. Најпривилегованији се још увек баве српском средњовековном историјом као у Југославији, штрпкају споредне теме и избегавају по сваку цену проучавање и постављање нових питања о држави коју је још Константин Порфиригенит у 10. веку звао данашњим именом - Србија. Суседни народи сличне величине, Бугари и Хрвати, сваке године издају на дестине нових књига на матерњем и енглеском језику, у којима се баве истраживањима националне историје, нарочито средњовековне. Срби у 21. веку духовно изумиру јер своју историју уче из књига које им

је почетком 20. века написала Аустроугарска.

Вероватно се шалите, немогуће је да Срби који се толико поносе својом прошлошћу немају ниједну домаћу савремено писану историју.

- То је чињеница. Последњи који су покушали да заокруже историју Срба били су Станоје Станојевић, Стојан Новаковић и Владимир Ћоровић, који су стасали почетком 20. века. Од 1918. и уласка у заједничку државу почиње омаловажавање српске историје, а од проглашења Југославије 1929. креће агресивна државна идеологија југословенства која није ништа слабија од касније комунистичке и марксистичке. После 1945. завладао је мук аутоцензуре. Објављује се само „Историја народа Југославије“ 1953, где је средњовековна Србија добила исти простор као средњовековна Словенија, која тада није постојала, као ни средњовековни Македонци.

Е, зато су средњовековни српски манастири у БЈР Македонији већ данас македонски споменици. Још занимљивија ситуација нас чека у наредним годинама, кад ће српске светиње на Косову постати косовски споменици зато што смо се олако односили према сопственој историји. То се дешава зато што је на факултету још увек главни уџбеник за националну историју средњег века "Историја Срба" Константина Јиричека, који је стварао у другој половини 19. и почетком 20. века.

Зашто је Јиричеково виђење историје Срба проблематично ако је он био у врху словенске елите у Аустроугарској?

- Он јесте био тада изузетан научник, део чешке и словенске духовне елите, породично повезан са Шафариком и другим славистима. То не умањује вредност друге чињенице - да су они били лојални службеници Аустроугарске. Баш захваљујући том педигреу млади Јиричек добија посао да пише историје Бугара, а касније и Срба. Ове књиге су имале политички циљ - да упознају доносиоце важних политичких одлука у Бечу са тим народима како би знали како да се поставе према њима, у хегемонистичком смислу. Јиричек историју Срба објављује, на немачком, 1911. кад Аустрија има велике перспективе према Балкану и Србији. Та књига је за то време феноменална, јер Беч није од Јиричека тражио политички памфлет већ "упутство за читање Срба", народа који је од средњег века живео на огромном простору Хабзбуршке монархије. Са Хрватима није било проблема, они су били део њиховог система, а с Бугарима је ствар регулисана немачком династијом. Само је српско питање остало отворено. Јиричек зато пише

средњовековну историју Срба, покушава да објасни феномен "проблематичног" народа, који није написао ни схватио сопствену историју, па према томе није могао ни да формулише јасну политику.

Зашто је Бечу за политику у 20. веку била важна српска средњовековна прошлост?

- Из истог разлога због кога се средњи век проучава и данас. Ко не зна средњовековну историју не може да размишља ни о садашњости на прави начин. Та историја није мртва, она живи свуда око нас. Први се Запад у доношењу одлука непрестано и искључиво позива на историју, почев од Америке која се данас представља као наследница Римског царства. Да би то могли да раде они су своју историју оплеменили бројним књигама, филмовима, легендама кроз које је стално поново проживљавају. Запад у нашој историји и данас тражи непрекидне процесе који су неопходни за разумевање Срба. Можда најважнији континуум који је опстао од средњег века до данас јесте духовна везаност за Цариград, чак и кад је Византија нестала. Од тренутка кад се Србија под Немањом свесно везала за Византију никада је више није напустила, упркос разним политичким врлудањима. Опредељење за Константинопољ и осећање изузетности што се, макар и духовно у сећањима, налазите у одређеној заједници с Ромејским царством много је коштало српски народ у неким периодима. Ипак, то је увек био свестан избор, једна од ретких наших јасно формулисаних политика.

Да ли је онда тачна теза да наши проблеми с Европом потичу од тога што Запад мисли да се после пада Цариграда 1453. Босфор преместио на Дрину?

- То је посматрајући дуге историјске процесе апсолутно тачно, западна цивилизација од 1453. баш то мисли - да се Византија преселила у Србију. Последице су исте као у средњем веку: схватају нас као земљу мисије у којој шизматике треба привести правој вери. Ако вам ово звучи смешно, погледајте наслове у западној штампи деведесетих, где све врви од средњовековних формулација, у којима су Срби покварени Византинци и оријенталци који стоје на Дрини насупрот цивилизованој Европи.

Суштински, људска историја је врло плитка, духовно ми нисмо много одмакли од времена 8. века када је успостављена граница на Дрини у црквеном смислу. До тада је простор Србије, део Бугарске и северне Грчке припадао надлежности римског патријарха - папе. Онда је цар из Константинопоља, по римском закону Христов намесник на земљи, дао ове земље у надлежност цариградског патријарха, јер се папа није слагао с његовом

политиком. Тада је постављена невидљива граница духовног утицаја Рима и Константинопоља на Дрини и почели су сукоби Запада и Истока око Балкана. О том проблему и данас Ватикан размишља на исти начин на који је размишљала Византија, или Беч у доба Франца Јозефа. Да би успешно опстали у поново актуелној средњовековној ситуацији било би добро да знамо како су Немањићи водили политику. Нажалост, тиме се наши историчари већ деценијама не баве. Нити политичари од њих то траже. Иако нам је то насушна потреба.

Ви тврдите да рационални Запад пати од оних митоманија које традиционално приписује Србима?

- Наравно. Људи потцењују моћ уверења, традиција, ритуала. Сетите се 1999. кад у време помрачења сунца није било живе душе на улици, јер су људи помислили да долази смак света. Студентима објашњавам улогу средњовековних традиција и ритуала у савременој историји описом сахране аустроугарског цара Франца Јозефа 1916. године. Величанствена царска процесија прошла је кроз Беч до капуцинског манастира у коме се сахрањују Хабзбурговци. Кад је дошла до његових затворених врта церемонијал-мајстор је закуцао, а невидљиви калуђер је с друге стране упитао: "Ко иде?" Одговор је био: "Император Римског царства Франц Јозеф", чему је следило мноштво других титула. Данас су људи заборавили да је аустроугарски цар био и владар "Римског царства немачке народности". Ритуал се наставио на готово исти начин као сахрана ромејских царева у 10. веку. Само што је овај играчки изведен у организацији бечког државног протокола у 20. веку. Не у оријенталној "бизантској" Србији. То је врста историје која измиче кад читамо наше досадне историјске књиге, које су прављене да људи не повезују ништа. Није важно нагомилавање чињеница које гуше, већ схватање историјских процеса. Такве књиге су нама потребне.

Зашто их историчари онда не пишу? Зашто нас убеђују да је наша прошлост минорна и да су сви други патриотизми добри осим српског?

- То нисам умео да објасним ни колеги докторанту из Словачке, који је овде на размени студената. Он је добио задатак да представи две књиге о средњовековној српској историји које су написане у претходне три године. Било ми је непријатно да му понудим своју књигу о краљу Милутину, али сам установио да ниједне друге нема! Да је колега отишао у Хрватску или Бугарску могао би да бира између двадестак дела у којима се на нови начин сагледава средњовековље и процеси дугог трајања који су и данас актуелни. Јасно је као дан да оваква ситуација код нас има политичку позадину. Србија се, као и у СФРЈ, стиди да буде национална држава. Не само у овом времену, већ и у далекој

прошлости, у средњем веку. То је фасцинантно. Та врста бојазни је невероватна. Ми се бранимо од национализма који је нормална појава! Не може се писати национална историја која је анационална.

„Издали народ“

- Наши историчари често нису свесни колико је њихова улога важна, колико је знање о историји важно. Историја има страшну моћ, ретко који озбиљнији говор западног политичара се не ослања на историју. Тамо се људи који пишу говоре консултују о разним периодима историје, од оних пре пет година до оних пре пет векова. Зато је Аустроугарској један Јиричек био врло важан, у њега је много и улагала и тражила, јер нико осим њега није могао да им објасни Србе. А српски историчари то још нису учинили за свој народ.

„Поданички менталитет убија“

- Кад колеге из иностранства питају за српску историју, а ми споменемо Јиричека, они нас гледају као да смо сишли с ума. Они желе да прочитају књигу која има мање од хиљаду страница писану модерним језиком. Зато што немамо такве књиге ми духовно изумиремо. Бусање у груди празном историјом може да послужи само у одређеним моментима. Кад човек зна шта има иза себе, онда је то потпуно други осећај. Ми имамо огромне празнине у српској историографији, јер је поданички менталитет убио српску науку, а убија и српску нацију.

(Борис Субашић – Вечерње новости)